

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
ГРОМЕНКО Юлії Олександрівни,
доцента кафедри національного та міжнародного права
Одеського національного морського університету
на дисертаційне дослідження
ЛАБУНСЬКОГО Олександра Олександровича
«Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами
податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження Лабунського О.О. визначається необхідністю переосмислення парадигми взаємодії держави та суб'єктів малого підприємництва в умовах системних викликів, спричинених повномасштабною збройною агресією російської федерації та в контексті розробки стратегій повоєнного відновлення економіки України. Малий бізнес, виступаючи фундаментом економічної гнучкості та соціальної стабільності, потребує не просто декларативної підтримки, а дієвих господарсько-правових механізмів стимулювання, серед яких податкові інструменти мають визначальне значення. Науковий підхід здобувача дозволяє вийти за межі традиційного фінансово-правового сприйняття податків як суто фіскального інструменту. Автор актуалізує господарсько-правовий підхід і обґрунтовано пропонує розглядати податкове стимулювання як комплексний засіб державної підтримки, який забезпечує баланс між публічними (фіскальними) інтересами держави та приватними інтересами суб'єктів господарювання. Такий підхід сприяє трансформації фіскальної парадигми у модель партнерської взаємодії, де податкові преференції виступають юридичною формою державної підтримки інвестиційної та інноваційної активності, що підкреслює наукову значущість обраного напрямку дослідження.

Актуальність обраної здобувачем теми посилюється стратегічним курсом України на інтеграцію до Європейського Союзу. У контексті адаптації національного господарського та податкового законодавства до *acquis* ЄС, імплементації європейських стандартів *Small Business Act for Europe* у вітчизняний господарський правопорядок, науковий пошук оптимальної моделі податкового стимулювання малого бізнесу набуває статусу пріоритетного науково-практичного завдання.

Особливого значення робота набуває в контексті дискусії навколо «Національної стратегії доходів до 2030 року». Автор здійснює глибокий критичний аналіз цієї стратегії, вказуючи на її переважно фіскальну спрямованість, яка може призвести до звуження сфери застосування спрощеної системи оподаткування та повторної тінізації бізнесу. Такий підхід свідчить про високу наукову сміливість та здатність здобувача

аналізувати складні правові явища у їх динаміці та соціально-економічному контексті. Дисертант фактично пропонує альтернативний вектор розвитку – перехід від моделі фіскального тиску до моделі стимулюючого партнерства між державою та малим бізнесом.

З господарсько-правової точки зору, робота заповнює прогалину в теоретичному осмисленні співвідношення «державної підтримки» та «державної допомоги». В умовах скасування Господарського кодексу України та уніфікації приватного й публічного права, чітке розмежування цих категорій через призму податкових важелів є об'єктивною необхідністю для правозастосовної практики та подальшої нормотворчості. Викладене дозволяє стверджувати про виняткову своєчасність, теоретичну репрезентативність, наукову та практичну значущість дисертаційного дослідження О.О. Лабунського.

2. Зв'язок теми дисертаційного дослідження з державними та галузевими програмами і темами

Тема дисертації О.О. Лабунського є невід'ємною частиною системних наукових досліджень, що проводяться на юридичному факультеті Донецького національного університету імені Василя Стуса. Робота безпосередньо корелює з планами науково-дослідної діяльності юридичного факультету закладу, зокрема у межах наступних тем: «Господарсько-правове та адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку» (номер ДР 0122U002339, 2022-2024 р.) та «Правових засади господарсько-правового та адміністративно-правового забезпечення повоєнного відновлення та розвитку України» (номер ДР 0124U004597, 2025-2026 р.).

Здобувач у межах зазначених тем здійснив ґрунтовну розробку поняття державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання, що лягло в основу теоретичних висновків роботи. Наукові пошуки автора узгоджуються з положеннями Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та Планом відновлення України. Автор акцентує увагу на необхідності детінізації діяльності самозайнятих осіб через автоматизацію обліку та запровадження сприятливих податкових режимів, що прямо передбачено державними програмними документами.

Дослідження сприяє вирішенню завдань щодо адаптації національного законодавства до права ЄС в аспекті регламентації режимів надання державної підтримки суб'єктам господарювання. Автор аналізує відповідність критеріїв визначення суб'єктів малого підприємництва у податковому законодавстві України Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 та Додатку XVII до Угоди про асоціацію (с. 37, 92), що підтверджує орієнтацію дослідження на виконання євроінтеграційних зобов'язань держави.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні Лабунського Олександра Олександровича на тему: «Державна підтримка суб'єктів малого

підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект», є достатньо високим і забезпечується комплексним використанням сучасних методів наукового пізнання, логічною структурою дослідження та широкою джерельною базою.

Наукові результати дослідження ґрунтуються на застосуванні широкого спектру методів наукового пізнання. Використання діалектичного методу дозволило автору розглянути державну підтримку в її постійному розвитку – від історичних концепцій Жана Бодена та С. Вобана (с. 118-119) до сучасних моделей «Transition 4.0» та «Transition 5.0» (с. 4, 74), що забезпечило глибину розуміння генезису податкових стимулів.

Системно-структурний метод став основою для аналізу взаємозв'язку між такими категоріями як «державне регулювання», «державна підтримка» та «державна допомога» (с. 29, 38-53), що дозволило автору уникнути термінологічної плутанини, притаманної багатьом попереднім дослідженням. Порівняльно-правовий метод був застосований надзвичайно ефективно – здобувач проаналізував досвід понад 10 країн ЄС та ОЕСР (зокрема Польщі, Румунії, Болгарії, Чехії, Німеччини), виокремивши найбільш релевантні моделі для України (с. 69-90).

Обґрунтованість наукових результатів забезпечуються методологічною точністю у визначенні об'єкта і предмета дослідження та дотриманням логічного ланцюга «мета – завдання – структура». Поставлені завдання органічно впливають із мети, забезпечуючи системність у розкритті теми. Структура дисертації відзначається логічною послідовністю та змістовною завершеністю, що дозволило автору застосувати комплексний підхід до розв'язання обраної наукової проблеми. Сформульовані висновки відзначаються аргументованістю, вони не лише резюмують теоретичні здобутки, а й пропонують конкретні вектори їх імплементації у практичну площину.

Репрезентативність джерельної бази дослідження, що охоплює 383 найменування, свідчить про ґрунтовність наукового пошуку здобувача. Теоретичне підґрунтя роботи сформовано з урахуванням наукового доробку представників різних галузей права, що додає дослідженню міждисциплінарного характеру. Нормативний фундамент роботи становить розгалужена система міжнародно-правових актів та національного законодавства, що регулюють сферу державної підтримки суб'єктів господарювання. Особливої уваги заслуговує змістовна емпірична база, яка включає не лише статистичні дані та судову практику, а й глибокі аналітичні матеріали, що забезпечують високу верифікованість висновків.

Публікація основних результатів дослідження у фахових виданнях та їх апробація на науково-практичних конференціях додатково підтверджують достовірність отриманих дисертантом результатів.

Ретельний аналіз змісту роботи дозволяє констатувати, що дисертаційне дослідження О.О. Лабунського виконано із дотриманням принципів наукової точності та верифікованості результатів. Аргументованість кожного авторського твердження у поєднанні з належним рівнем обґрунтованості

ключових висновків засвідчує високу якість проведеного дослідження та його відповідність сучасним вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня.

4. Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проведений комплексний науковий аналіз дисертаційного дослідження О.О. Лабунського на тему «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект» дозволяє констатувати високий рівень наукової новизни та практичної значущості отриманих результатів. Автор здійснив перше в Україні системне дослідження правового регулювання податкових інструментів підтримки малого бізнесу саме у господарсько-правовому вимірі, що є критично важливим в умовах скасування Господарського кодексу України та інтенсивної гармонізації законодавства з правом ЄС.

Основні елементи новизни можна систематизувати за трьома рівнями: теоретичним, концептуальним та прикладним.

На теоретичному рівні автором здійснено суттєву модернізацію категоріально-понятійного апарату господарського та податкового права, зокрема:

– обґрунтовано статус податкової підтримки як самостійного напрямку державної підтримки суб'єктів малого підприємництва (с. 39-45). Автор довів, що вона відрізняється від фінансової підтримки за правовою природою (непрямий вплив), джерелами (недоотримані доходи бюджету проти прямих видатків), способами реалізації та економіко-правовими наслідками, що свідчить про автономність податкової державної підтримки. Це дозволило сформулювати авторське визначення поняття «податкова державна підтримка суб'єктів малого підприємництва» як встановлена законодавством система правових засобів податкового регулювання стимулюючого характеру, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів господарювання через спрощення податкового адміністрування та запровадження сприятливих умов оподаткування з метою забезпечення їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності та досягнення суспільно значущих економічних результатів (с. 45, 91);

– уточнено визначення податкових стимулів як системи встановлених законом правових засобів, що забезпечують створення заохочувального (пільгового) режиму для суб'єктів малого підприємництва шляхом зменшення податкового тиску або спрощення процедур виконання податкового обов'язку (с. 54-59);

– здійснено наукову систематизацію засобів (інструментів) податкового стимулювання суб'єктів малого підприємництва за критерієм їх місця у податковій системі на загальні (інтегровані в загальну систему: пільги та процедурні механізми) та спеціальні (спрощена система оподаткування) (с. 70). Особливої уваги заслуговує виділення підгрупи інструментів адміністративно-процедурного характеру, що мінімізують витрати платника податку на адміністрування (наприклад, мораторій на перевірки) (с. 70);

– удосконалено підхід до диференціації категорій «державна підтримка» та «державна допомога» (с. 46-52). Дисертантом удосконалено підхід до оцінки податкових засобів стимулювання на предмет їх відповідності критеріям допустимості державної допомоги (селективність, вплив на конкуренцію), що є важливим для імплементації європейських стандартів щодо надання державної допомоги (с. 31, 154-155).

На концептуальному рівні дисертантом представлено стратегічне бачення трансформації податкової політики щодо малого бізнесу в умовах післявоєнного відновлення та євроінтеграції, зокрема:

– обґрунтовано необхідність збереження та розширення ССООЗ як фундаменту виживання малого бізнесу в умовах війни та післявоєнного відновлення (с. 187-191). Викликає інтерес аргументована критика положень Національної стратегії доходів до 2030 року в частині надмірного фіскального тиску на малий бізнес, що суперечить цілям післявоєнного відновлення (с. 183-186);

– удосконалено правові засади застосування інвестиційного податкового кредиту, зокрема, запропоновано його визначення як права платника тимчасово зменшувати зобов'язання на частку витрат на R&D, цифровізацію та «зелений перехід» у розмірі до 20 % суми витрат строком до 5 років (с. 31, 198-199);

– обґрунтовано доцільність рецепції польської моделі оподаткування (с. 89-90), що полягає у поєднанні збереження єдиного податку для мікробізнесу з розширенням стимулів у межах загальної системи оподаткування для суб'єктів, що масштабуються.

Прикладний рівень містить конкретні нормотворчі пропозиції дисертанта для удосконалення чинного законодавства України, зокрема:

– проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання та розвитку малого і середнього підприємництва в Україні» (Додаток А, с. 257-264), розроблений автором, є центральним прикладним результатом дисертаційного дослідження;

– для нормативного закріплення податкової підтримки запропоновано внести зміни до профільного Закону шляхом доповнення ч. 1ст. 15 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» терміном «податкова підтримка» (с. 30, 91);

– дістали подальшого розвитку критерії сумісності податкових стимулів із правилами конкуренції, закріпленими в законодавстві України та праві ЄС (с. 33, 207-208). Автором запропоновано алгоритм верифікації «селективності» податкових заходів, що дозволяє суб'єктам владних повноважень превентивно мінімізувати ризики кваліфікації підтримки як недопустимої державної допомоги;

– дістали подальшого розвитку напрями реформування спрощеної системи оподаткування (с. 32). Автор обґрунтовує доцільність надання права переходу на єдиний податок особам, що здійснюють незалежну професійну діяльність, та нерезидентам (с. 9, 204), а також впровадження диференційованих ставок ЄСВ (с. 134, 192);

– обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення адміністрування ПДВ (с. 115-118), зокрема, розширення застосування касового методу для суб'єктів малого підприємництва як інструменту підтримки ліквідності та цифрову модернізацію «електронного кабінету» (с. 202, 214).

Таким чином, систематизація елементів новизни свідчить про те, що дисертаційне дослідження О.О. Лабунського є завершеною науковою працею, яка не лише розширює теоретичне розуміння засобів податкового стимулювання, а й пропонує цілісний інструментарій для їх практичної реалізації в правовому полі України.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових роботах

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження О.О. Лабунського повною мірою відображені в опублікованих наукових працях здобувача (с. 19-21). Загалом за темою дисертації опубліковано 14 наукових робіт, серед яких:

– 4 статті у наукових фахових періодичних виданнях категорії «Б» з юридичних наук:

1. «Єдиний податок для приватних підприємців в умовах воєнного стану» (2022 р.) – проаналізовані антикризові заходи підтримки (с. 19, 34).

2. «Державна підтримка малого бізнесу в країнах Європи за рахунок податкових важелів» (2023 р.) – закладає базу для порівняльно-правового аналізу (с. 19, 69).

3. «Щодо розмежування категорій «державна підтримка» та «державна допомога» (2025 р.) – висвітлює ключове теоретичне питання дисертації (с. 19, 45-53).

4. «Щодо поняття та змісту податкового стимулювання» (2025 р., у співавторстві) – деталізує категоріальний апарат (с. 19, 53-60).

– 10 тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, круглому столі. Автором упродовж 2022-2025 років апробовані результати дослідження на наукових заходах у Вінниці, Кропивницькому, Харкові та Ірпені (с. 19-21, 34-35). Темі тез охоплюють усі розділи дисертації: від оподаткування в Австрії та Німеччині до проблем цифровізації та кваліфікації податкових інструментів як державної допомоги. Така кількість та якість публікацій повністю відповідає встановленим вимогам до апробації результатів наукового дослідження такого рівня.

6. Дискусійні положення дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну високу якість дослідження та ґрунтовність висновків, ознайомлення із текстом дисертації породжує пропозиції до наукового обговорення окремих питань.

1. У дисертаційній роботі приділено окрему увагу аналізу критеріїв визначення суб'єктів малого підприємництва, зокрема у контексті дослідження правового регулювання окремих податків та, зокрема, ССООЗ. Водночас зазначений аналіз має переважно фрагментарний характер в межах розгляду окремих податково-правових інститутів, без формування цілісного наукового підходу до правового статусу суб'єктів малого підприємництва як

учасників господарських відносин. З огляду на предмет дисертаційного дослідження, доцільним видається розширення та поглиблення аналізу правового статусу суб'єктів малого підприємництва в цілому, з урахуванням критеріїв їх віднесення до відповідної категорії, особливостей правосуб'єктності, обсягу прав та обов'язків, а також взаємозв'язку між господарсько-правовим статусом таких суб'єктів і можливістю застосування до них інструментів податкового стимулювання. Такий підхід дозволив би посилити внутрішню логіку дослідження та забезпечити більш чітке теоретичне обґрунтування запропонованих механізмів державної підтримки малого підприємництва.

2. У науковій новизні першого рівня обґрунтовано положення про те, що податкова підтримка становить самостійний напрям державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, який відрізняється від фінансової підтримки за правовою природою, джерелами походження, способами реалізації та економіко-правовими наслідками, а також запропоновано внесення відповідних змін до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», зокрема доповнення ч. 1 ст. 15 положенням про податкову підтримку суб'єктів малого підприємництва. У змісті дисертаційної роботи наведено аргументоване обґрунтування доцільності розмежування податкової та фінансової державної підтримки, а також у підрозділі 1.2 визначено перелік засобів реалізації податкової державної підтримки. З огляду на винесення зазначеної пропозиції до рівня наукової новизни першого порядку, вважаю доцільним її подальше уточнення шляхом конкретизації правових засобів, через які пропонується реалізувати податкову підтримку в межах оновленого законодавчого регулювання, що дозволило б чіткіше окреслити практичний механізм упровадження запропонованих змін та підвищити рівень обґрунтованості відповідного положення новизни.

3. У першому підрозділі дисертаційного дослідження здійснено ґрунтовний теоретико-правовий аналіз ключових понять, зокрема «державне регулювання господарської діяльності», «державна підтримка суб'єктів господарювання», «податкова державна підтримка», «державна допомога», що дало змогу розкрити їх правову природу та співвідношення у системі господарсько-правового регулювання. Водночас поза увагою автора залишилося питання щодо генези правового регулювання інституту державної підтримки саме в аспекті малого та середнього бізнесу в Україні. Зазначене питання видається особливо актуальним з огляду на сучасний етап реформування національного господарського законодавства, зумовлений, зокрема, скасуванням Господарського кодексу України та трансформацією низки його положень, пов'язаних з інститутом державної підтримки, а також активізацією євроінтеграційних процесів і необхідністю узгодження національних підходів із правом ЄС. Дослідження цього питання сприяло б поглибленню теоретичного підґрунтя роботи та посиленню аргументації щодо запропонованих напрямів удосконалення правового регулювання у зазначеній сфері.

Зазначені зауваження не применшують наукової цінності роботи, а навпаки – підкреслюють її актуальність та спонукають до подальшого наукового пошуку.

7. Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів

Наукова значущість дисертаційного дослідження О.О. Лабунського полягає у системному розв'язанні актуальної наукової задачі щодо модернізації господарсько-правового забезпечення державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання. Автором вперше на доктринальному рівні обґрунтовано автономність податкової підтримки як самостійного напрямку державного підтримки суб'єктів малого підприємництва, що реалізується через непрямі фінансові механізми та стимулюючу функцію податків. Особливої уваги заслуговує розроблена автором концепція «подвійного переходу», яка передбачає адаптацію податкових інструментів до вимог цифрової трансформації та екологічних стандартів European Green Deal.

Практична цінність роботи підтверджується: 1) розробкою конкретних законодавчих пропозицій, зокрема Розроблено проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання та розвитку малого і середнього підприємництва в Україні»; 2) впровадженням у правозастосування: результати дослідження використовуються в діяльності ГУ ДПС у Вінницькій області для вдосконалення практики оподаткування суб'єктів малого підприємництва; 3) використанням в освітньому процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса під час викладання дисциплін «Господарське право», «Фінансове право» та «Проблеми податкового права».

Окрему перспективну значущість мають пропозиції щодо імплементації результатів дослідження у плани повоєнного відновлення, зокрема ідеї здобувача стосовно територіально диференційованих ставок ЄСВ та рентної плати, що можуть слугувати правовим фундаментом для програм ревіталізації деокупованих регіонів, забезпечуючи гармонізацію приватних інтересів платників із публічними інтересами держави.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Олександра Олександровича Лабунського на тему: «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект» подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертація є завершеним, самостійним та цілісним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні із застосуванням сучасного методологічного інструментарію. Використання автором системно-структурного, порівняльно-правового та формально-юридичного методів дозволило забезпечити належну репрезентативність емпіричних даних та беззаперечну обґрунтованість сформульованих висновків.

Наукова значущість роботи зумовлена розробкою авторської концепції господарсько-правового забезпечення податкового стимулювання малого підприємництва, що включає модернізацію понятійного апарату, типізацію засобів державної підтримки та обґрунтування моделей правової трансформації в умовах євроінтеграції та повоєнного відновлення. Отримані результати характеризуються внутрішньою єдністю, повнотою викладу та логічною послідовністю, що повною мірою відповідає визначеній меті й завданням дослідження.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації здобувача належним чином апробовані та відображені у фахових виданнях. У сукупності це підтверджує високу кваліфікацію автора та вагомий внесок проведеної роботи у розвиток сучасної доктрини податкового та господарського права.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р., а її автор, Олександр Олександрович Лабунський, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри національного та міжнародного права
Одеського національного морського університету
к.ю.н., доцент

13.05.2026

Юлія ГРОМЕНКО

Васвідчую підпис Ю ГРОМЕНКО
Г. СТАРОСТОВА